

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľky: **I. L.**, bytom T., zastúpenej advokátom JUDr. T. V., so sídlom N., proti odporkyni: **Mestskej časti B. – R.**, so sídlom M., B., **o určenie nájmu bytu**, vedenej na Okresnom súde Bratislava II pod sp.zn. 45 C 40/2005, o dovolaní odporkyne proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo dňa 30. októbra 2007, č.k. 8 Co 284/06, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 30. októbra 2007, sp.zn. 8 Co 284/06 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava II rozsudkom z 15. mája 2006 č.k. 45 C 40/05-58 v spojení s opravným uznesením z 2. apríla 2008 č.k. 45 C 40/2005-88 určil, že navrhovateľka je od X. nájomcom obecného bytu č. X. nachádzajúceho sa na prízemí bytového domu na T. ul. č. X. v B., pozostávajúceho z jednej izby, kuchyne a príslušenstva. Odporkyni uložil povinnosť zaplatiť navrhovateľke náhradu trov konania vo výške 8 602 Sk do rúk jej právneho zástupcu do troch dní. Z vykonaného dokazovania dospel k záveru o splnení všetkých hmotno-právnych predpokladov pre prechod nájmu bytu na navrhovateľku podľa § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Mal preukázané spolužitie navrhovateľky v spoločnej domácnosti s pôvodnou výlučnou nájomníčkou bytu M. K., o ktorú sa navrhovateľka starala až do jej smrti X., ktoré spolužitie nebolo vopred obmedzené na určitý čas. Navrhovateľka sa podieľala na spoločnom hospodárení, spoločnej úhrade nákladov na potreby ich domácnosti, udržiavanie chodu domácnosti a žila s touto v spoločnej domácnosti viac ako 3 roky pred jej smrťou, keď zároveň nemala vlastný byt. Skutočnosť, že nebola v predmetnom byte prihlásená (zrejme na trvalý pobyt) nemalo podľa právneho názoru súdu prvého stupňa pre

posúdenie hmotno-právnych predpokladov prechodu nájmu žiadny význam. O náhrade trov konania rozhodol súd prvého stupňa podľa § 142 ods. 1 O.s.p.

Krajský súd v Bratislave na odvolanie odporkyne rozsudkom z 30. októbra 2007, sp.zn. 8 Co 284/06 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil. Navrhovateľke nepriznal náhradu trov odvolacieho konania. Za nespornú považoval skutočnosť, že pôvodnou nájomníčkou bytu č. X. na T. ul. č. X. v B. (ďalej len predmetný byt) bola na základe dohody o odovzdaní a prevzatí bytu zo dňa 7.12.1977 M. K., narodená X. a že táto zomrela dňa X.. Za rovnako nespornú považoval skutočnosť, že navrhovateľka listom doručeným odporkyňi dňa 3.5.2004 oznámila, že došlo k prechodu nájmu predmetného bytu na ňu, po predchádzajúcej nájomníčke M. K., ktorá zomrela v roku X., s ktorou žila v spoločnej domácnosti od roku 1993, starala sa o spoločnú domácnosť a aj po jej smrti uhrádzala nájomné a úhrady za služby spojené s nájmom tohto bytu vo svojom mene, na ktorých úhradách nie sú žiadne nedoplatky. Zároveň požiadala odporkyňu o vyhotovenie novej nájomnej zmluvy v záujme právnej istoty a prehľadnosti zmluvného vzťahu. V liste poukázala na ustanovenie § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka a to, že pokiaľ by odporkyňa nesúhlasila a domnievala sa, že neboli splnené podmienky prechodu nájmu bytu, uplynula jej subjektívna aj objektívna lehota na podanie žaloby v tejto veci. Odvolací súd poukázal na znenie § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka, účinného od 1.9.2001, v zmysle ktorého ak sa prenajímateľ domnieva, že neboli splnené podmienky prechodu nájmu bytu podľa ods. 1, môže sa v lehote troch mesiacov odo dňa, keď sa o nich dozvedel, najneskôr však v lehote troch rokov odo dňa smrti nájomcu, domáhať na súde, aby určil, že k prechodu nájmu bytu nedošlo. Účelom novely, resp. zavedenia citovaného ustanovenia do Občianskeho zákonníka a to v spojení s ustanovením § 706 ods. 1, bolo prenesenie povinnosti domáhať sa na súde určenia, že neboli splnené podmienky prechodu nájmu bytu v konkrétnom prípade na prenajímateľa, oproti stavu pred 1.9.2001 (pred prijatím uvedenej novely), kedy mali povinnosť domáhať sa na súde pozitívneho určenia prechodu nájmu tí, ktorí tvrdili, že na nich nájom bytu prešiel, pokiaľ túto skutočnosť prenajímateľ neakceptoval mimosúdne. Odvolací súd poukázal na to, že v ustanovení § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení po 1.9.2001, je možnosť prenajímateľa domáhať sa určenia, že u určitej osoby neboli splnené podmienky prechodu nájmu, obmedzená tak subjektívnou (tri mesiace odo dňa, keď sa prenajímateľ dozvedel, že neboli splnené podmienky prechodu nájmu) ako aj objektívnou lehotou (do troch rokov odo dňa smrti nájomcu). Pokiaľ v posudzovanej veci navrhovateľka listom, doručeným odporkyňi 3.5.2004 oznámila, že na ňu prešiel nájom predmetného bytu a za jeho užívanie vykonávala aj

úhrady nájomného a plnení spojených s jeho užívaním a to od smrti pôvodnej nájomníčky (X.), tak sa odporkyňa najneskôr z uvedeného oznámenia nepochybne dozvedela, že niekto iný, ako pôvodný nájomca (v tomto prípade navrhovateľka) tvrdí, že splnil podmienky prechodu nájmu podľa § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka a preto dňom nasledujúcim po doručení tohto oznámenia (od 4.5.2004) jej začala plynúť zákonom stanovená 3-mesačná lehota na podanie žaloby podľa § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka a táto lehota jej márne (keďže odporkyňa nepreukázala a ani netvrdila, že takúto žalobu na súde podala) uplynula dňom 4.8.2004. V posudzovanej veci podľa právneho názoru odvolacieho súdu však neprišlo len k márnemu uplynutiu subjektívnej lehoty na podanie uvedenej žaloby, ale aj k márnemu uplynutiu objektívnej lehoty troch rokov odo dňa smrti pôvodného nájomcu, keď táto zomrela X.. Obe uvedené lehoty považoval za lehoty prekluzívne a to znamená, že ich márnym uplynutím zaniklo právo na podanie návrhu na začatie konania podľa § 706 ods. 2, pretože len v konaní začatom na takýto návrh, by mohol súd na základe tvrdení odporkyne a ňou predložených dôkazov po potrebnom dokazovaní určiť, či boli alebo neboli v konkrétnom prípade splnené podmienky na prechod nájmu. Z uvedených dôvodov táto skutočnosť už nemôže byť skúmaná, resp. posudzovaná v tomto konaní o návrhu navrhovateľky podanom na súde 14.4.2005 a keďže odporkyňa v tomto konaní uplynula tak objektívna ako aj subjektívna lehota na podanie žaloby na súde, treba mať za to, že k prechodu nájmu v danom prípade na navrhovateľku prišlo v súlade s ustanovením § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Z uvedených dôvodov preto odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa (aj keď čiastočne z iných dôvodov) ako vecne správny potvrdil podľa § 219 O.s.p. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol odvolací súd podľa § 224 ods. 1 O.s.p. a § 142 ods. 1 O.s.p. a úspešnej navrhovateľke ich náhradu nepriznal, keď táto pred odvolacím súdom vyslovene uviedla, že si ich náhradu neuplatňuje.

Proti tomuto rozhodnutiu odvolacieho súdu podala dovolanie odporkyňa s odôvodnením, že postupom súdu jej bola odňatá možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. a že rozhodnutie krajského súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Navrhla rozhodnutie ako odvolacieho, tak aj súdu prvého stupňa zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie. Namietala, že v konaní pred súdom prvého stupňa jej bolo odňaté právo predniesť záverečné vyjadrenia vo veci. Poukazovala na tú skutočnosť, že ustanovenie § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka nadobudlo účinnosť až 1. septembra 2001 (zák.č. 261/2001 Z.z.) a preto bolo potrebné pre posúdenie nárokov účastníkov konania vychádzať z hmotného práva platného a účinného v čase, kedy došlo

ku skutočnosti, ktorá je medzi účastníkmi konania sporná, pokiaľ v prechodných ustanoveniach príslušného zákona nie je uvedené inak. V našom právnom poriadku sa totiž uplatňuje zásada, že zákon nemá spätnú účinnosť a k definujúcim znakom právneho štátu patrí aj zákaz retroaktívneho výkladu právnych noriem, ktorý je významnou demokratickou zárukou ochrany práv občanov a právnej istoty.

Navrhovateľka sa k dovolaniu odporkyne nevyjadrila.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), právne zastúpená v zmysle § 241 ods. 1 O.s.p., skúmal bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 3 O.s.p.) najskôr to, či tento opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť dovolaním (§ 236 a nasl. O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie odporkyne je prípustné a dôvodné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci je dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu.

Odporkyňa dovolaním napadla rozsudok odvolacieho súdu, ktorý nevykazuje znaky niektorého z rozsudkov uvedených v citovaných ustanoveniach. Nejde o zmeňujúci rozsudok v zmysle § 238 ods. 1 O.s.p. Dovolací súd v tejto veci ešte nerozhodoval, a teda ani nevyslovil svoj právny názor (§ 238 ods. 2 O.s.p.). Dovolanie smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku, vo výroku ktorého odvolací súd nevyslovil prípustnosť dovolania (§ 238 ods. 3 O.s.p.). So zreteľom na to je zrejmé, že prípustnosť dovolania nemožno vyvodiť z ustanovenia § 238 O.s.p.

Dovolanie odporkyne by vzhľadom na to bolo procesne prípustné, len ak by v konaní došlo k vade konania v zmysle § 237 O.s.p. Povinnosť skúmať, či konanie nie je zaťažené niektorou z nich, vyplýva pre dovolací súd z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. Dovolací súd sa preto neobmedzil len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či konanie nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 O.s.p. Toto ustanovenie pripúšťa dovolanie proti rozhodnutiu odvolacieho súdu vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Vzhľadom na námietky dovolateľky a tiež s prihliadnutím na ustanovenie § 242 ods. 1, veta druhá O.s.p., dovolací súd kládol dôraz na skúmanie tej vady, ktorej existenciu dovolateľka v dovolaní namietala (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Dôvodom, zakladajúcim prípustnosť dovolania podľa § 237 písm. f/ O.s.p., je vadný postup súdu v občianskom súdnom konaní, ktorým sa účastníkovi odňala možnosť pred ním konať a uplatňovať procesné práva, ktoré sú mu priznané za účelom zabezpečenia účinnej ochrany jeho práv a oprávnených záujmov. O vadu, ktorá je z hľadiska § 237 písm. f/ O.s.p. významná, ide najmä vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom, prípadne s ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi a týmto postupom odňal účastníkovi konania jeho procesné práva, ktoré mu právny poriadok priznával.

Dovolací súd dospel k záveru, že konanie odvolacieho súdu a jeho rozhodnutie je postihnuté vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p.; podľa odvolacieho súdu totiž postupom odvolacieho súdu bola odporkyni odňatá možnosť konať pred súdom.

V prejednáwanej veci súd prvého stupňa z vykonaného dokazovania dospel k záveru o splnení všetkých hmotno-právnych predpokladov pre prechod nájmu bytu na navrhovateľku podľa § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Mal preukázané spolužitie navrhovateľky v spoločnej domácnosti s pôvodnou výlučnou nájomníčkou bytu M. K., o ktorú sa

navrhovateľka starala až do jej smrti. Navrhovateľka sa podieľala na spoločnom hospodárení, spoločnej úhrade nákladov na potreby ich domácnosti, udržiavanie chodu domácnosti a žila s touto v spoločnej domácnosti viac ako 3 roky pred jej smrťou, keď zároveň nemala vlastný byt. Skutočnosť, že nebola v predmetnom byte prihlásená (zrejme na trvalý pobyt) nemalo podľa právneho názoru súdu prvého stupňa pre posúdenie hmotno-právnych predpokladov prechodu nájmu žiadny význam.

Odvolací súd v porovnaní so súdom prvého stupňa svoj potvrdzujúci rozsudok založil na právnom názore odlišnom od právneho názoru súdu prvého stupňa, keď konštatoval, že došlo k márnemu uplynutiu subjektívnej lehoty 3 mesiacov na podanie uvedenej žaloby, ako aj k márnemu uplynutiu objektívnej lehoty troch rokov odo dňa smrti pôvodného nájomcu v zmysle ustanovenia § 706 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Obe uvedené lehoty považoval odvolací súd za lehoty prekluzívne a konštatoval, že ich márnym uplynutím zaniklo právo na podanie návrhu na začatie konania podľa uvedeného zákonného ustanovenia. Preto dospel k záveru, že táto skutočnosť už nemôže byť skúmaná, resp. posudzovaná v tomto konaní o návrhu navrhovateľky podanom na súde 14.4.2005 a *keďže* odporkyni v tomto konaní uplynula tak objektívna ako aj subjektívna lehota na podanie žaloby na súde, treba mať za to, že k prechodu nájmu v danom prípade na navrhovateľku prišlo v súlade s ustanovením § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

Dovolací súd je toho názoru, že toto konanie odvolacieho súdu, z ktorého vzišlo dovolaním napadnuté rozhodnutie, neprebehlo podľa zásad spravodlivého konania.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Z ustanovenia čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, že každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov, v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná

nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spoločnosti.

Podľa § 1 O.s.p. Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchova na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam iných osôb.

Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu a tomu zodpovedajúcu povinnosť súdu o veci konať. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ale aj povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (viď nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. augusta 2001 II. ÚS 14/2001, z 13. novembra 2002 II. ÚS 132/02, III. ÚS 171/2006 z 5. apríla 2007).

Právo na súdnu ochranu, okrem Ústavy Slovenskej republiky (čl. 46 ods. 1), Listiny základných práv a slobôd (čl. 36 ods. 1) a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 6 ods. 1), zabezpečujú a vykonávajú aj jednotlivé ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku (napr. § 41 O.s.p., § 123 O.s.p., § 115 O.s.p. a pod.). Obsahom práva na súdnu ochranu v rámci spravodlivého procesu je i právo účastníka, aby sa jeho vec, ak to zákon pripúšťa, prejedнала v dvojinštančnom konaní.

Podľa dovolacieho súdu odvolací súd svojím vyššie uvedeným postupom porušil právo odporkyne na spravodlivý proces, pretože tým, že svoje rozhodnutie „nečakane“ založil na iných právnych záveroch než súd prvého stupňa, v skutočnosti odporkyňu odňal právo namietat správnosť jeho právneho názoru na inštančne vyššom súde. Až z rozhodnutia odvolacieho súdu sa odporkyňa dozvedela, že odvolací súd vyvodil svoj iný právny záver zo skutočností prvostupňovým súdom nehodnotenými. K novým právnym záverom

odvolacieho súdu sa účastníci konania nemali ani možnosť vyjadriť. Ak odvolací súd dospel k iným právnym záverom pri posúdení zisteného skutkového stavu súdom prvého stupňa, mal správne rozhodnutie prvostupňového súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie (O.s.p. platné a účinné ku dňu rozhodovania odvolacieho súdu). Požiadavke dôsledného rešpektovania ústavného princípu dvojinstančnosti občianskeho súdneho konania odvolací súd mohol učiniť zadosť iba kasačným rozhodnutím. Tým, že odvolací súd tak nepostupoval, znemožnil účastníkovi realizáciu jeho procesných práv, lebo mu odoprel možnosť prieskumu správnosti nových, prípadne z pohľadu súdu prvého stupňa dosiaľ právne bezvýznamných, avšak z hľadiska právneho posúdenia veci odvolacím súdom rozhodujúcich zistení. Svojím postupom teda odporkyňi odňal možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Uvedená skutočnosť, že došlo v konaní k procesnej vade podľa § 237 písm. f/ O.s.p. je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou, nemôže byť považované za správne. Vzhľadom na dôvody, ktoré viedli k potrebe zrušiť napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu, nezaoberal sa dovolací súd ďalšími námietkami odporkyne uvedenými v dovolaní.

Z uvedených dôvodov Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 2, 3, 4 O.s.p. zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znovu o trovách pôvodného i dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 1. júla 2009

JUDr. Vladimír M a g u r a, v. r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Nina Dúbravčíková